

Změny klimatu: Kjótský protokol přinese ekonomický zisk

Koncem března George Bush oznámil, že Spojené státy budou bojkotovat Kjótský protokol - klíčovou smlouvu o snížení emisí, jež způsobují globální změny podnebí. Setkal se s ostrou kritikou mezinárodního společenství i světových médií. Včetně českých: podle nich *"Amerika uvažuje cynicky"* [1], *"Bushovo rozhodnutí je...drsnou fackou okolnímu světu"* [2] a prezident *"vyvolal...zaslouženou vlnu kritiky"* [3]

Spor o Kjótský protokol je často vnímán jako volba mezi vážnou ekologickou hrozbou a finančními náklady. Ekonomové ale upozorňují, že redukce znečištění ve skutečnosti není nevýhodná. Podpoří moderní průmysl a efektivní firmy, zmenší náklady,lepší konkurenceschopnost, sníží nezaměstnanost a zabrání miliardovým škodám.

Tento informační list shrnuje ekonomické aspekty opatření proti změnám klimatu a objasňuje jejich finanční pozitivita. Vysvětluje také politické pozadí Bushových kroků.

Snížení emisí...

V Kjótském protokolu průmyslové země slíbily snížit do roku 2008-2012 své emise oxidu uhličitého o 5,2% oproti roku 1990. Svůj závazek si dále rozdělily: například Evropská unie nebo Česká republika mají

znečištění redukovat o 8%, USA o 7%, Rusko udržet na stejném objemu.

Opatřeními, která redukcí emisí zajistí, se zabýval Mezivládní panel pro klimatické změny (IPCC), vědecký tým OSN. Ve své letošní zprávě shrnul výsledky různých výzkumů, provedených ve světě během posledních 5 let [4]. Mezi hlavní zjištění patří:

- Emise lze snížit. Existuje řada dostupných opatření, která zajistí potřebnou redukci znečištění.
- Technologie, které snižují emise, se v posledních pěti letech rozvíjely a pronikaly na trh rychleji, než odborníci očekávali.
- Potřebné redukce znečištění nelze dosáhnout pouhým sázením stromů, které snižují koncentraci oxidu uhličitého v atmosféře, nezbytné bude skutečné omezování průmyslových emisí.
- Postupná, do delšího období rozložená, ale brzy zahájená opatření sníží náklady, podpoří včasný rozvoj technologií a zmenší škody.

Hrubé náklady budou v různých zemích podle zprávy teoreticky činit 0,1-2% HDP. Ale skutečnost je zcela odlišná, upozorňují ihned autoři. Tento odhad se totiž omezuje na prostý součet ceny různých opatření. Nezahrnuje ale ekonomická pozitivita: například významné snížení výdajů za energii, omezení dotací na těžbu uhlí a ro-

py nebo skutečnost, že ekologická daňová reforma - klíčový prostředek snižování emisí - bude doprovázena adekvátní redukcí jiných daní. Skutečná finanční bilance podle řady studií bude zhruba neutrální až pozitivní.

Už v únoru 1997 přes 2 600 amerických ekonomů včetně osmi nositelů Nobelovy ceny vydalo prohlášení, ve kterém volají po konkrétních opatřeních. *"Jako ekonomové jsme přesvědčeni, že globální klimatické změny představují značná...rizika, a že je důvod k preventivním krokům... ekonomická analýza ukazuje, že existují cesty, jak zpomalit klimatické změny, aniž by došlo ke snížení životního standardu. V dlouhodobé perspektivě pak tato opatření produktivitu americké ekonomiky dokonce zvyšují"*, upozorňuje text. Šlo o největší počet ekonomů, kteří se kdy přihlásili ke společnému stanovisku v některé věci, a první případ podobného prohlášení k některému ekologickému problému.

...podpoří prosperitu...

Plnění Kjótského protokolu podpoří efektivní průmysl, inovace i moderní technologie a zároveň ušetří náklady.

Předejít změnám klimatu neznamena stavět nákladné filtry na komínech, jako u jiných znečišťujících látek. V případě oxidu uhličitého je rozhodující modernizovat ekonomiku, účinněji využívat energii a snížit plýtvání. To se odrazí v menších účtech za energii a suroviny, větší konkurenceschopnosti firem a rozvoji nových technologií. Studie proto ukazují, že ekonomické zisky ze snižování emisí budou srovnatelné s náklady [5].

Ve Spojených státech by redukce znečištění oxidem uhličitým o 14% do roku 2010 (tedy dvojnásobek toho, co požaduje Kjótský protokol) mírně zvýšila hrubý domácí produkt a vytvořila 900 000 nových pracovních míst [6]. Mezi státy unie, jež by nejvíce profitovaly, patří Bushův domovský Texas. Může získat 84 000 pracovních příležitostí; texaské domácnosti a podniky by do konce desetiletí ušetřily přes 70 miliard dolarů - průměrně 200 dolarů na obyvatele a rok [7].

Souhrnná analýza výsledků řady studií, zpracovaných během devadesátých let různými americkými vládními i soukromými institucemi, potvrdila, že ekonomické dopady Kjótského protokolu by byly neutrální nebo pozitivní [8].

Klíčovou roli při snižování znečištění hraje také ekologická daňová reforma – přesun zdanění z pozitiv (zisk, pracovní místa, práce) na negativa (znečištění, čerpání přírodních zdrojů). Zároveň se zavedením nové daně z emisí se o stejnou částku sníží platby sociálního pojištění nebo klasické daně (DPH, daň z příjmu). Řada evropských zemí tento model už úspěšně použila ke snižování produkce odpadů, spotřeby pesticidů, těžby surovin aj. Také daň z energie nebo oxidu uhličitého už v různých státech existuje.

Reforma nejen stimuluje nižší znečištění. Zároveň prospěje ekonomice. Snížením nákladů podpoří efektivní konkurenceschopné firmy, perspektivní sektory, inovace i moderní technologie - což nakonec opět snižuje znečištění. Ekologická daň v EU by podle různých studií snížila emise oxidu uhličitého v unii o 5-16% a zároveň zvýšila její hrubý domácí produkt o 0,4-2,2% [9].

Analýza mezinárodních investičních toků a rozdílů v cenách energie ukázala, že redukce emisí CO₂ nebude mít vliv na objem zahraničních investic [10]. Zemím, které dovážejí ropu (například USA či Česká republika), efektivnější využívání energie také podstatně vylepší zahraniční obchodní bilanci. Moderní technologie, například obnovitelné zdroje energie, jsou totiž většinou domácího původu.

...sníží nezaměstnanost...

Rozvoj moderních odvětví průmyslu také sníží nezaměstnanost. Některé důležité sektory, jež snižují emise, například obnovitelné zdroje či energetická efektivnost, mají totiž značný potenciál tvorby pracovních míst.

Třeba rakouský program rozvoje spalování biomasy, umožňující snížit emise oxidu uhličitého o 20 miliónů tun, by vytvořil 30 000 nových pracovních příležitostí.

tostí [11]. Analýza různých ekonomických studií financovaná Evropskou komisí ukázala, že v EU by redukce znečištění o 15% do roku 2010 snížila nezaměstnanost o 1,9 miliónu [12].

Přitom tento výzkum nezahrnoval účinek ekologické daňové reformy. Ta umožňuje cílené zaměření na snížení daňových nákladů na pracovní sílu a tedy také nezaměstnanosti. Pouze v Německu daň z energie může do roku 2005 vytvořit 800 000 až 1,5 miliónu míst [13].

Uhelné doly, těžba ropy a další samozřejmě na redukcii emisí doplatí. Celkový součet ale dává výrazný čistý zisk pracovních příležitostí. Ekonomické prognózy totiž ukazují, že odvětví, která budou z Kjótských opatření profitovat, například v USA zaměstnávají zhruba desetkrát více lidí a nová místa převýší ztráty asi pětinásobně [14]. Hlavní ekonomický problém tedy představuje skutečnost, že negativně postižené sektory, jako je těžba či tepelné elektrárny, bývají soustředěny v menších regionech. Postup proti emisím, ačkoli celkově výhodný, proto může vyvolat recesi a nezaměstnanost lokálně.

...ušetří kapsy daňových poplatníků...

Mezi neúčinnější cesty k redukcii znečištění oxidem uhličitým patří odstranění dotací podporujících těžbu uhlí či ropy, spotřebu energie nebo výstavbu uhelných elektráren. Odhaduje se, že by mohlo redukovat světové emise řádově o stovky miliónů tun, tedy o několik procent [15].

V USA dotují fosilní paliva podle nejnižších odhadů (záleží na tom, co za dotaci považujeme, například zda se započítají také daňové úlevy) asi 5 miliardami dolarů ročně [16]. České daňové poplatníky přišly jen přímé dotace pro fosilní paliva v letech 1994-98 na 56 miliard korun, celková podpora dosáhla 197 miliard [17].

...a zabrání škodám

Konečně redukce znečištění zabrání škodám, ke kterým by vedly samotné globální změny klimatu. Vědci zjistili, že v některých regionech poškodí zemědělskou

úrodu, způsobí větší frekvenci a velikost hurikánů, povodní a vln sucha či horka.

Únorová studie světových pojišťoven pro OSN odhaduje, že v polovině století škody způsobené změnami klimatu překročí 300 miliard dolarů ročně [18]. Od 50. let se ekonomické následky extrémních výkyvů podnebí, jako jsou vichřice a povodně, v reálných cenách desetinařádkově zvětšily [19].

Průmysl podporuje snižování emisí

Ekonomický zisk ze snižování emisí si začínají uvědomovat také průmyslové firmy. Energetická efektivnost jim sníží náklady, moderní technologie představují dobrý obchod.

Zatímco před několika lety se ještě stavěly proti Kjótskému protokolu, dnes jej řada mezinárodních společností podporuje. Global Climate Coalition, sdružení především ropných či uhelných společností i automobilek, které hlavně v USA lobbovalo proti smlouvě, se rozpadlo. Vystoupily z něj například BP Amoco, Shell, General Motors, DaimlerChrysler, Ford a Texaco.

Americká ekologická organizace Environmental Defense uzavřela v říjnu 2000 partnerství se sedmi velkými mezinárodními společnostmi. Firmy slíbily do roku 2010 snížit své emise oxidu uhličitého nejméně o 22% - tedy několikrát překonat Kjótský protokol [20]. Například chemický koncern DuPont už od roku 1991 redukoval emise skleníkových plynů, které způsobují změny klimatu, o 45%, a do konce dekády hodlá dosáhnout 65% [21]

V průzkumu týdeníku Euro řekla polovina dotázaných českých manažérů, že s Bushovým vypovězením Kjótského protokolu „rozhodně nesouhlasí“, dalších 37% „spíše nesouhlasilo“ a prezidenta podpořilo jen sedm procent respondentů [22]. *„Snižování rizik klimatických změn představuje významné obchodní příležitosti“*, shodly se washingtonský World Resources Institute, General Motors, BP Amoco a chemická společnost Monsanto [23].

Dokonce i ropný průmysl, pro který Kjótský protokol znamená přímý pokles zisků, se prakticky rozdělil. Progresivnější firmy v posledních letech začaly zajímat obnovitelné zdroje energie. BP Amoco už je největším světovým výrobcem solárních článků, Shell investuje také do větrných a vodíkových elektráren.

Poslední z trojice největších ropných společností, ExxonMobil, ale nadále razantně vystupuje proti Kjótskému protokolu. Na stejné straně také další těžební firmy, jako je Enron, a řada uhelných společností.

Američtí voliči smlouvu podporují

George Bush podpis Spojených států odvolal, ačkoli by dohoda pro USA znamenala ekologický i ekonomický přínos.

Globální změny klimatu navíc budou znamenat častější a silnější hurikány na Floridě i jinde, větší sucha a povodně v zemědělských oblastech amerického Středozápadu nebo zaplavení důležitých území východního pobřeží USA.

Američtí voliči Kjótský protokol podporují. V průzkumu veřejného mínění pro televizní společnost ABC z dubna 2001 s otázkou, zda by se Spojené státy měly ke smlouvě připojit, převažovaly kladné odpovědi nad zápornými v poměru větším než 2:1 (61% ano, 26% ne) [24]. Dohodu podporuje i většina republikánských voličů.

Pozadí v Bílém domě

Proč se tedy Bush rozhodl Kjótský protokol bojkotovat?

Prezident ve skutečnosti v březnu udělal dva různé kroky. Nejprve oznámil, že bere zpět svůj předvolební slib (učiněný v zásadním projevu o energetické politice 26. září loňského roku a posléze několikrát opakovaný) zavést legislativní limity emisí oxidu uhličitého z elektráren. Poté zveřejnil své rozhodnutí odstoupit od ratifikace Kjótského protokolu.

Pozorovatelé ve Washingtonu se shodují, že v pozadí jsou úzké vztahy mnoha

klíčových lidí v Bushově administrativě k ropnému průmyslu.

Sám prezident v těžbě nafty řadu let podnikal. Viceprezident Dick Cheney byl ředitelem společnosti Halliburton, největšího světového dodavatele služeb pro dobývání ropy. Ministr obchodu Donald Evans pracoval jako ředitel ropné a plynárenské společnosti Tom Brown. Ministryně vnitra Gale Nortonová jako právnička zastupovala Delta Petroleum a hájila i další těžební firmy. Ministr energetiky Spencer Abraham jako senátor podporoval společnosti usilující o otevření naftových polí v přírodní rezervaci na Aljašce a bránil reformě, která by znemožnila masivní daňové úniky při těžbě ropy. Poradkyně pro otázky národní bezpečnosti Condolleeza Riceová byla členkou správní rady ropné korporace Chevron, která po ní dokonce pojmenovala jeden ze svých tankerů.

Naproti tomu moderní sektory, nové technologie a high tech nemají v Bushově kabinetu prakticky žádné zastoupení.

Navíc ropné, plynařské a uhelné firmy s automobilkami značnou částkou (přes 3 milióny dolarů) financovaly Bushovu volební kampaň [25] a dalšími prostředky republikánskou stranu.

V Bílém domě několik týdnů probíhal ostrý spor o klimatickou politiku. Administrátorka Agentury pro ochranu životního prostředí (EPA, federální obdoba ministerstva životního prostředí) Christine Todd Whitmanová, bývalá republikánská guvernérka státu New Jersey, prosazovala zachování mezinárodních závazků. Na stranu Kjótského protokolu se postavil také ministr financí Paul O'Neill, který poukazoval na ekonomické výhody.

Nakonec ale převážil hlas skupiny okolo viceprezidenta Cheneyho, prosazující zájmy ropných společností. Neuspěl ani ministr zahraničí Colin Powell, který Bushe přesvědčoval, aby své rozhodnutí alespoň oznámil mírným tónem a omezil tak konflikt s mezinárodním společenstvím.

Další informace:

Hnutí DUHA vydalo další informační listy k tématu globálních změn klimatu:

- Osud světového klimatu se nerozhoduje jen ve Washingtonu (červen 2001, 4 str.) – 10 konkrétních kroků, kterými by česká vláda měla přispět ke snahám o snížení emisí
- Mezinárodní jednání o globálních změnách klimatu (červenec 2001, 4 str.) – poslední vývoj jednání a další konference
- Nejnesmyslnější dotace na světě? Jaderná energetika a klima (listopad 2000, 4 str.) - vysvětluje, proč nejvíce ohrožené ostrovní státy, Evropská unie i ekologické organizace nevidí v jaderné energii účinné opatření proti změnám klimatu
- Konference o klimatu v Haagu: politický význam, kontext a hlavní témata (říjen 2000, 8 str.) - historie Kjótského protokolu a očekávaná témata konference OSN v Haagu, která skončila neúspěchem
- Klimatické změny a jejich dopady: stav vědeckého poznání (září 2000, 8 str.) – vysvětlení příčin a dopadů změn klimatu, vydané ovšem ještě před letošní novou zprávou vědeckého panelu OSN
- Klimaskeptici: ropné firmy manipulují mezinárodními dohodami (říjen 2000, 5 str.) - historie snah komerčně motivované lobby zabránit Kjótskému protokolu

Prameny:

- [1] Lidové noviny, 10.4.2001
- [2] MF DNES 31.3.2001
- [3] Hospodářské noviny 3.4.2001
- [4] IPCC WG III Third assessment report. Summary for policy makers. Climate change 2001: impacts, adaptations and vulnerability, Intergovernmental Panel for Climate Change, Accra 2001
- [5] Scenarios for a clean energy future. ORNL/CON-476 and LBNL-44029, Interlaboratory Working Group/US Department of Energy, Oak Ridge/Berkeley 2000
- [6] Bernow, S., Dougherty, W., Karlynn, C., Duckworth, M., Kartha, S., Ruth, M.: America's global warming solutions, WWF/Energy Foundation/Tellus Institute, Washington, D.C., 1999
- [7] Bernow, S., Dougherty, W., et Dunbar, J.: Texas' global warming solutions, WWF/Tellus Institute, Washington, D.C., 2000
- [8] A small price to pay. US action to curb global warming is feasible and affordable, Union of Concerned Scientists, Washington, D.C., 1998
- [9] Heady, C.J., Markandya, A., Blyth, W., Collingwood, J., Taylor, P.G.: Study on the relationship between environmental/energy taxation and employment creation, AEA Technologies/University of Bath/European Commission DG XI, Bath/Abingdon/Brussels 2000
- [10] Repetto, R., Mauer, C., et Bird, G.C.: U.S. competitiveness is not at risk in the climate negotiations, World Resources Institute, Washington, D.C., 1997
- [11] Lottje, C.: Climate change and employment in the European Union, Climate Action Network Europe, Brussels 1998
- [12] Tamtéž
- [13] Sonderriis, E.: Green jobs. Sustainable job creation in the European Union, Specialarbejderforbundet i Danmark/General Workers Union, Copenhagen 1998
- [14] Barret, J., et Hoerner, J.A.: Making green policies pay off. Responsible climate-change package can benefit environment, workforce, Economic Policy Institute, Washington, D.C., 2000
- [15] Reforming coal and electricity subsidies. Annex I Expert Group on the UNFCCC working paper no. 2, OECD, Paris 1997
- [16] Tamtéž
- [17] Florian, M.: Analýza dotací v energetice, Středisko pro efektivní využívání energie/Greenpeace, Praha 1999
- [18] United Nations Environment Programme press release, 3.2.2001
- [19] IPCC WG III, cit. 4
- [20] Environmental Defense news release, 17.10.2000
- [21] Global climate change. Position statement, E.I. du Pont de Nemours and Company, Wilmington 1999
- [22] Euro, 17.4.2001
- [23] Safe climate, sound business. An action agenda, BP/General Motors/Monsanto/World Resources Institute, Washington, D.C., 1998
- [24] ABC News: Global warming trend. Six in 10 say U.S. should join Kyoto treaty: <http://abcnews.go.com/sections/us/DailyNews/poll010417.html>, 6.7.2001
- [25] The Center for Responsive Politics: President George W. Bush: top industries, www.opensecrets.org/2000elec/indus/P0003335.htm, 17.4.2001; Coal mining: top recipients election cycle 2000, www.opensecrets.org/industries/recips.asp?ind=e1210, 17.4.2001

Vojtěch Kotecký, červenec 2001
Vydalo Hnutí DUHA

Hnutí DUHA
Bratislavská 31
602 00 Brno
tel.: 05-45213802, 45214431
fax: 05-45214429
email: info@hnutiduha.cz
www.hnutiduha.cz